

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ความสามารถพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับผู้เป็นพลเมืองดีในการประกอบอาชีพ รวมทั้งการทำความดีประโยชน์ให้สังคมและประเทศชาติตามความจำเป็น และระดับความรู้ การประถมศึกษาถือเป็นการศึกษาระดับบังคับ และเป็นภาระผูกพันที่รัฐมีต่อสังคม รัฐจึงจัดการศึกษาระดับบังคับให้ทั่วถึงบริบูรณ์ สำหรับสถานศึกษาของรัฐและท้องถิ่น จะต้องจัดทำให้เปล่า

หน่วยงานที่จัดการประถมศึกษาโดยตรง ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

- 1) โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ "ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนในท้องถิ่นชนบท โดยสำนักงานดังกล่าวได้รับโอนโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด และโรงเรียนประถมศึกษาที่กรมสามัญศึกษาส่งงานไว้เป็นตัวอย่าง
- 2) โรงเรียนสาธิต จัดโดยวิทยาลัยครู กระทรวงศึกษาธิการ และคณะครูศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- 3) โรงเรียนราษฎร์ ซึ่งจัดโดยเอกชน อยู่ในความควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ
- 4) โรงเรียนศึกษาพิเศษ และศึกษาสงเคราะห์ที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาแก่เด็กประเภทพิเศษ เช่น พิการ หรืออยู่ในท้องถิ่นห่างไกล สังกัดกรมสามัญศึกษา
- 5) โรงเรียนสังกัดองค์กรท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เทศบาลและ เมืองพัทยา
- 6) โรงเรียนในความควบคุมดูแลของหน่วยงานที่ไม่ได้รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรง เช่น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมประชาสงเคราะห์ เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบการลงทุนการศึกษาของรัฐที่มีต่อการศึกษาระดับต่าง ๆ แล้ว จะเห็นว่ารัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการประถมศึกษามากกว่าการศึกษาระดับอื่น ๆ แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการในการดำเนินงานตามเป้าหมายของ การจัดการประถมศึกษา อนึ่ง การจัดการศึกษาของชาติเป็นการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้บังเกิดประโยชน์สูงสุด และให้ได้คุณภาพทัดเทียมกันในระดับโรงเรียน และกันที่ตั้งตามหลักความเสมอภาคทางการศึกษา

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาภาคบังคับ เป็นการจัดการศึกษาที่สำคัญยิ่ง การประถมศึกษาเป็นบริการของรัฐเพียงประการเดียวที่สามารถจัดให้กับทุกคนได้ โรงเรียนประถมศึกษาเป็นโรงเรียนแห่งแรกและแหล่งสุดท้ายของคนไทยจำนวนมหาศาลจึงมีความสำคัญในการพัฒนาเยาวชน

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาจะสามารถบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ในระดับใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของหน่วยงานทุกระดับนับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จังหวัด อำเภอ และโรงเรียน โดยถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นฐานนโยบายและหลักสูตรไปปฏิบัติเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กโดยตรง ส่วนหน่วยงานระดับอื่น มีหน้าที่คอยดูแลช่วยเหลือและส่งเสริม ให้โรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุดเท่านั้น

การบริหารการศึกษาตามโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กระจายอำนาจออกเป็นหลายระดับ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการศึกษาจังหวัดสำนักงานการศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน โดยถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานสำคัญในการนำนโยบาย นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพของการประถมศึกษา นั้น อยู่กับผู้บริหารระดับโรงเรียนได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งมีการปฏิบัติงานการบริหารโรงเรียนโดยตรง มีความใกล้ชิดกับครู นักเรียนและประชาชนมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงเป็นตัวจักรสำคัญยิ่ง ที่จะทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวได้ ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารโรงเรียนเห็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงได้ศึกษาและทำการวิจัยในครั้งนี้

แผนภูมิที่ 1 ขอบข่ายของงานบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้นในช่่วยงานนี้ อาจพิจารณาจากกิจกรรมต่อไปนี้ เช่น

- (1) การประชุมผู้ปกครอง เพื่อชี้แจงการปฏิบัติงานของโรงเรียน
- (2) การทำจุลสาร หรือสิ่งพิมพ์เผยแพร่
- (3) จัดป้ายประกาศ เผยแพร่ข่าวสารของโรงเรียน
- (4) การพบปะเยี่ยมเยียนในวาระที่เหมาะสม

2) การให้บริการแก่ชุมชน คือ การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้ เช่น

- (1) การให้บริการทางวิชาการ
- (2) ให้คำแนะนำ หรือการปรึกษาหารือในกิจกรรมของชุมชน
- (3) ให้บริการอาคารสถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์

3) การร่วมกิจกรรมของชุมชน คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เท่าที่โรงเรียนมีความสามารถ และอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้ กิจกรรมในช่่วยงานนี้ที่โรงเรียนควรปฏิบัติมีหลายอย่าง เช่น

- (1) การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น กิจกรรมทางศาสนา
- (2) เข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นหรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์
- (3) ร่วมงานอื่น ๆ ของท้องถิ่น หรือของบุคลากรตามวาระอันควร

4) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน คือ การเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น

- (1) การเชิญประชาชนมาร่วมในกิจกรรมงานวันเด็ก วันแม่ หรือวันสำคัญอื่น ๆ ของโรงเรียน
- (2) การเชิญบุคคลในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความสามารถ มาเป็นวิทยากรในโรงเรียน
- (3) ให้บุคคลในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโรงเรียน โดยการช่วยเหลือด้านแรงงาน หรือวัสดุอุปกรณ์

5) การสร้างเสริมความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่นในท้องถิ่น คือ การดำเนินงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ หน่วยงานอื่น เช่น

- (1) การให้ครูมีส่วนร่วมในการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน
- (2) การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนในลุ่มและชุมชน
- (3) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาของนักเรียน เช่น การตอบปัญหาชิงทุน

การศึกษา การแข่งขัน หรือการประกวดต่าง ๆ

- (4) การจัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมศิษย์เก่า หรือสมาคมครูและผู้ปกครอง

วัตถุประสงค์ของการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- 1) เพื่อให้ชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อโรงเรียน อันจะช่วยให้โรงเรียนได้รับความร่วมมือ และความสะดวกราบรื่นในการดำเนินงาน
- 2) เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน หรือบุคคล วัสดุ และ สิ่งแวดล้อมเพื่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
- 3) เพื่อให้โรงเรียนได้รับความสนับสนุนและช่วยเหลือจากชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน
- 4) เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ อันจะเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
- 5) เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการลุล่วงไปได้ สดวก
- 6) เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในสิ่งแวดล้อมของหน่วยงาน อันจะทำให้บุคลากรมีขวัญ และ กำลังใจในการปฏิบัติงาน
- 7) เพื่อป้องกันหรือแก้ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนที่อาจเกิดขึ้น โดย เป็นผลกระทบจากชุมชน

ความสำคัญของงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- 1) เป็นการบริหารงานที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้อย่างสะดวก
- 2) เป็นการบริหารงานที่ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) เป็นการบริหารงานที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
- 4) เป็นการบริหารงานที่ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการและปัญหาของชุมชน เพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน
- 5) เป็นการบริหารงานที่มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันจะเป็นการช่วยพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
- 6) เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในสังคม
- 7) เป็นการบริหารงานที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น เช่น กรมการปกครอง กรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

บทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- 1) ศึกษาชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่โดยละเอียด ในด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร สภาพปัญหา เจตคติ และความเชื่อถือต่าง ๆ เพื่อให้โรงเรียนสามารถวางแผนปฏิบัติงานด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) รับผิดชอบในการจัดให้มีการวางแผนดำเนินงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) กระตุ้นและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน และให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานตามแผน
- 4) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และทั่วถึงโดยใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ
- 5) จัดให้มีการเยี่ยมเยียนชุมชน เพื่อรับทราบความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงาน

- 6) รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในขอบข่ายของงาน ตลอดถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน
- 7) จัดให้มีการให้บริการแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่โรงเรียนสามารถทำได้
- 8) เลือกบุคคลในชุมชนและแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน และส่งเสริมสนับสนุนให้คณะกรรมการการศึกษา ได้แสดงบทบาทในการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มากที่สุด โดยให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 9) ดำเนินการให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นคือ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงาน และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนใน 5 ด้าน คือ
  - ด้านการประชาสัมพันธ์
  - ด้านการให้บริการชุมชน
  - ด้านการร่วมกิจกรรมของชุมชน
  - ด้านการให้ชุมชนร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
  - ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้เกี่ยวข้องและคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

- 1) การวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 2) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้รับผิดชอบงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และกรรมการศึกษาในโรงเรียน

- 3) งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่จะดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีขอบข่ายงานดังนี้
  - (1) การประชาสัมพันธ์โรงเรียน
  - (2) การให้บริการแก่ชุมชน
  - (3) การร่วมกิจกรรมชุมชน
  - (4) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
  - (5) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย

- 1) โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 2) ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รวมทั้งผู้รักษาการในตำแหน่งดังกล่าว สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 3) ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยได้รับแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียน
- 4) คณะกรรมการศึกษา หมายถึง ประชาชนในชุมชนที่ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 5) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนเข้าใจการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียนในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาผู้ปกครอง และผู้เสียภาษีอื่น ๆ ตัดสินใจถูกต้องในการช่วยพัฒนาโรงเรียน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

2) ผู้บริหารโรงเรียน สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุง และพัฒนาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงในการบริหารงาน

3) เป็นแนวทางให้หน่วยงานต้นสังกัดระดับสูงจัดอบรมเพื่อพัฒนางานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน